

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

ЯКОВЛЄВА Юлія Володимирівна

УДК 65.011.2./4 (621).005

**РОЗВИТОК КОМПЛЕКСУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ
УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській інженерно-педагогічній академії Міністерства освіти і науки України (м. Харків)

Науковий керівник -

доктор економічних наук, професор
Ковальов Валерій Миколайович,
Українська інженерно-педагогічна академія
Міністерства освіти і науки України
(м. Харків), завідувач кафедри економіки
підприємств та менеджменту

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Єлецьких Світлана Яківна,**
Донбаська державна машинобудівна академія МОН України
(м. Краматорськ), завідувач кафедри фінансів;

кандидат економічних наук **Петченко Марина Валентинівна,**
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
МОН України, доцент кафедри фінансів і кредиту.

Захист відбудеться *20 жовтня 2017 р. о 17.00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Автореферат розісланий *19 вересня 2017 року*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

С. О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прибутковість і конкурентоспроможність економіки України в сучасних соціально-економічних умовах багато в чому залежить від застосування ефективної системи управління промисловими підприємствами. Економічна відособленість підприємств, зокрема, машинобудівельного комплексу, обумовлює автономність господарських рішень керівництва підприємств, застосування адекватної системи і методів управління виробництвом. Саме комплекс ефективних соціально-економічних методів управління підприємством здатний забезпечувати соціально-економічний розвиток національного господарства України на різних ступенях управління економікою.

Різним аспектам розвитку систем і методів управління підприємством присвячені праці багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, серед яких варто виділити роботи М. Армстронга [*M. Armstrong*], А. Большакова, Є. Вершигори, О. Виханського, Н. Гавкалової, І. Герчикової, Г. Гольдштейна, Н. Деевої, В. Дж. Дункана [*W.J. Duncan*], А. Єгоршина, М. Кабушкіна, З. Каїри, В. Панкова, Н. Касьянкової, М. Петченко, В. Кноррінга, Д. Лазаренка, М. Портера [*M. Porter*], М. Мескона [*M. Mescon*], Н. Рекової, В. Суміна, Ф. Тейлора [*F. Taylor*], К. Волша [*K. Walsh*], Р. Фатхутдінова, А. Шегди та ін. Проблеми визначення ефективності застосування окремих груп соціально-економічних методів управління підприємством розкрито у роботах І. Бланка, Б. Генкіна, Л. Гіляровської, С. Єлецьких, В. Ковальова, Г. Михальченко, С. Мішина, В. Прохорової, Г. Савицької, Г. Тельнової та ін. Результати досліджень оптимальності систем управління підприємствами з використанням економіко-математичного моделювання та методів системного аналізу представлені у публікаціях Н. Бурєєвої, К. Дідура, В. Дякіна, Р. Кулинич, А. Пеліха, Л. Понтрягіна, Н. Шаланова та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених в галузі дослідження сукупності соціально-економічних методів управління підприємством, спеціальної уваги вимагають питання, пов'язані з системністю, комплексністю та пріоритетністю використання існуючих методів управління підприємствами, враховуючи соціально-економічні наслідки їх застосування, тому виникає потреба в поглибленні досліджень з визначення класифікаційних ознак і їх структуризації, виявлення чинників, які визначають методи управління, їх економічну оцінку, важелі для корегування виконавчих функцій управління з урахуванням особливостей конкретних виробничих та соціально-економічних умов машинобудівної галузі. Саме ці обставини обумовлюють вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність, мету і завдання, структуру викладення матеріалів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи

Української інженерно-педагогічної академії МОН України «Визначення науково-практичних заходів забезпечення успішності і мотивації праці персоналу сучасних промислових підприємств» (державний реєстраційний номер 0109U008664, 2012-2014 рр.), в рамках якої обґрунтовано моделі і організаційні форми системи управління підприємством і персоналом, а також «Науково-методологічні передумови формування концепції соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах» (реєстраційний номер FN 16-7, 2016-2017 рр.), в рамках якої визначено сутність, роль і місце систем стимулювання успішності праці та фінансово-економічного управління в сукупності методів управління, обґрунтовано методику визначення пріоритетності реалізації соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами, розроблено інструментарій їх вибору за певних ситуаційних умов.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних та методичних положень, науково-практичних рекомендацій щодо розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами задля забезпечення результативності та ефективності управління ними.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку і вирішення таких завдань:

дослідити та розвинути теоретичні засади розуміння та класифікації соціально-економічних методів управління підприємствами;

систематизувати підходи до формування системи показників застосування соціально-економічних методів управління підприємствами;

поглибити концептуальні положення розвитку комплексу соціально-економічних методів управління підприємствами;

розробити методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами;

визначити рівень комплексної ефективності використання соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами та виділити пріоритетні напрями їх розвитку;

обґрунтувати комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень з розвитку комплексу методів соціально-економічного управління машинобудівним підприємством;

удосконалити методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо вибору соціально-економічних методів управління, релевантних потребам розвитку конкретного машинобудівного підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління на машинобудівних підприємствах.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні положення із забезпечення розвитку сукупності соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну базу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, менеджменту,

теорії організації, управління персоналом, економіки праці та соціально-трудових відносин, теорії прийняття управлінських рішень, теорії людського капіталу. Для досягнення поставленої мети у роботі використано такі методи дослідження: *аналізу і синтезу, індукції і дедукції, систематизації, морфологічного аналізу* (для уточнення сутності та змісту понять «соціально-економічні методи управління», «соціально-економічний метод управління» та «комплексна ефективність управління», узагальнення і групування складових елементів системи соціально-економічних методів управління, виділення чинників впливу на інтегральний показник комплексної ефективності економічних методів управління); *логічного узагальнення і порівняння* (для аналізу підходів до визначення показників результативності та ефективності соціально-економічних методів управління); *класифікаційно-структурний метод* (для розробки системи оцінки показників результативності та ефективності складових елементів соціально-економічних методів управління); *системний підхід, історичний метод* (для дослідження історико-економічного розвитку соціально-економічних методів управління підприємством та обґрунтування концептуальних положень розвитку їх комплексу на підприємствах; при обґрунтуванні вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами); *таксономічного та економіко-статистичного аналізу* (для розрахунку інтегральних показників оцінки рівня комплексної ефективності соціально-економічних методів управління підприємством; характеристики фактичного рівня показників комплексної ефективності соціально-економічних методів управління підприємством); *кореляційно-регресійного, кластерного, портфоліо-аналізу* (для обґрунтування методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення та інструментарію прийняття управлінських рішень, які обумовлюють вибір соціально-економічних методів управління, релевантних умовам діяльності конкретного машинобудівного підприємства.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, дані Державного комітету статистики України, закони України, звітні дані машинобудівних підприємств, монографічна та періодична література, праці вітчизняних і зарубіжних учених, результати власних досліджень і спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів щодо формування напрямів розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами. Результати та ключові положення дисертації, які характеризують її наукову новизну і відображають внесок автора в розвиток економічної науки, полягають у наступному:

удосконалено:

систему показників застосування соціально-економічних методів управління на основі визначення змісту понять «ефективність» та «результативність», введення поняття «комплексна ефективність застосування соціально-економічних методів управління підприємствами»,

та обґрунтування класифікації показників її оцінки за ознаками змістовних груп, систем і підсистем методів управління та напрямків здійснення оцінки, яка дозволяє конкретизувати показники оцінки застосування кожної групи соціально-економічних методів управління підприємством, що охоплюють всі напрями його діяльності.

концептуальні положення розвитку комплексу соціально-економічних методів управління підприємствами на основі: 1) визначення відповідності між еволюцією наукових уявлень про можливості керуючого впливу на соціально-економічні процеси та удосконаленням видового розмаїття соціально-економічних методів управління підприємством і їх змісту; 2) обґрунтуванні тези про залежність комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління підприємством від якості обґрунтування управлінських рішень; 3) окресленні процесуальних аспектів визначення власне комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління підприємствами як основи удосконалення набору таких методів за умов певної управлінської ситуації, що дозволяє обґрунтувати доцільність запровадження на підприємствах процедури вибору релевантного певній ситуації набору соціально-економічних методів управління на основі попередньої оцінки показника ефективності їх застосування.

методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на основі поєднання системного підходу (для побудови структури інтегрального показника комплексної ефективності застосування цих методів), ситуаційного підходу (для урахування завдань управління машинобудівними підприємствами та значущих галузевих характеристик їх діяльності), положень кількісної школи менеджменту (для адаптації методики інтегральної оцінки машинобудівного підприємства як багатовимірного динамічного об'єкту); це дозволяє кількісно оцінити важливість кожної складової інтегрального показника у потенційній функції застосування комплексу методів соціально-економічного управління і на цій основі – зробити вибір конкретного методу;

комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень відносно вибору адекватного господарській ситуації методу соціально-економічного управління на основі оцінки щільності взаємозв'язків між складовими інтегрального показника комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління, підвищення вірогідності прогнозування їх значень (рівнів); це дає змогу визначити ланцюги кількісних впливів застосування кожного методу соціально-економічного управління на рівень інтегрального показника, який відображає результативність управління;

дістали подальшого розвитку:

теоретичне обґрунтування сутності поняття «соціально-економічні методи управління підприємствами» яке запропоновано розуміти як сукупність прийомів та способів впливу на соціальну організацію та соціально-економічну поведінку персоналу підприємства та його окремих

членів в процесі виконання ними функціональних завдань, що забезпечується розробкою та ухваленням відповідних управлінських рішень;

групування пріоритетних напрямів застосування комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на основі їх ваги у цільовому значенні потенційної функції та специфіки господарської діяльності машинобудівних підприємств, зокрема, спрямованих на розвиток: методів управління стимулювання успішності праці персоналу; методів фінансово-економічного управління підприємством;

методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо застосування певного комплексу соціально-економічних методів управління, релевантного потребам машинобудівного підприємства, який базується на використанні альтернативних інструментів: матриці в координатах «рівень результативності застосування соціальної складової економічних методів управління» - «рівень результативності застосування фінансової складової економічних методів управління»; побудовою кластерів машинобудівних підприємств за значеннями складових інтегральних показників комплексної ефективності застосування економічних методів управління; це дозволяє забезпечити розробку раціональних управлінських рішень для визначення стратегічних напрямів покращення діяльності машинобудівних підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичного інструментарію із забезпечення розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами. Наукові результати дисертації знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих підприємств та організацій, а саме: запропонований у дисертації методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами було використано в діяльності ТОВ «Енергоінвест» (довідка № 20/14 від 21.09.2016 р.), комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення формування комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами апробовано в діяльності ПАТ «Артемівський машинобудівний завод «Проммаш» (довідка № 38 від 08.12.2016 р.), концептуальний підхід та напрями розвитку сукупності соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами, були обговорені на семінарі «Інноваційні моделі сприяння розвитку малого та середнього бізнесу. Кластерний підхід» в рамках проекту ГТЦ «Сприяння економічному розвитку та зайнятості» у Відділенні у м. Артемівськ Донецької торгово-промислової палати (довідка №52/01.10-20.02 від 21.01.2016 р.).

Результати дослідження використовуються також в Навчально-науковому професійно-педагогічному інституті Української інженерно-педагогічної академії при викладанні курсів «Економіка», «Менеджмент» та «Планування та організація діяльності підприємств» (довідка № 106-68-349/1 від 14.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею здобувача, в якій викладено оригінальні теоретично-методичні положення та практичні рекомендації щодо визначення спрямованості розвитку сукупності соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами. У дисертації здобувачем використано власні наукові ідеї. Внесок у роботах, виконаних у співавторстві, конкретизовано у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, оприлюднено на: II Міжнародній науково-практичній конференції «Студенти та молодь – для майбутнього країни» (Бахмут, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток України: загрози та виклики в умовах трансформаційних змін» (Одеса, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Прогнозування економічного та соціального розвитку національної економіки» (Запоріжжя, 2016); науково-практичних конференціях науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (м. Артемівськ, 2012 р., 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, в тому числі: дев'ять – статті у наукових фахових виданнях (в т.ч. 1 стаття – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних); п'ять – тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,95 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,92 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (255 найменувань на 30 сторінках), 11 додатків (на 29 сторінках), містить 40 таблиць і 37 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 277 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі – «**Теоретико-методологічні основи розвитку соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами**» досліджено та розвинуто теоретичні засади розуміння та класифікації соціально-економічних методів управління підприємствами (СЕМУП); систематизовано підходи до формування системи показників їх застосування; поглиблено концептуальні положення розвитку їх комплексу.

Підставою визначення сутності та класифікації СЕМУП стали результати аналізу класифікаційних ознак термінів «метод», «управління», «соціальний», «економічний». Зокрема, узагальнення теоретико-методологічних положень до розуміння сутності цього поняття, дозволило виділити його морфологічні ознаки, згідно яких, «соціально-економічні методи управління – це сукупність прийомів та способів впливу на соціальну організацію та соціально-економічну поведінку персоналу підприємства та його окремих членів в процесі виконання ними функціональних завдань, що

забезпечується розробкою та ухваленням відповідних управлінських рішень». Узагальнення теоретичних та наукових положень визначення процесу класифікації дозволило виділити складові елементи процесу класифікації СЕМУП та показників їх результативності. Згідно чого виділено їх ознаки класифікації: 1) за спрямованістю управлінських рішень визначено класифікаційні угруповання методів (адміністративні, економічні, соціально-психологічні), для кожного з яких виділено елементи та параметри цих елементів; 2) за пріоритетністю реалізації управлінських рішень; 3) за функціями соціально-економічного управління, методи: планування та прогнозування; організації; координації та регулювання; стимулювання та навчання; аналізу та контролю.

Аналіз наукових підходів до визначення результативності та ефективності застосування аналізованих методів управління, дозволив розробити структурну схему оцінки їх результативності та ефективності, яка відображає етапи процесу такої оцінки, до яких віднесено: 1) обґрунтування вибору показників виміру результативності та ефективності кожної системи методів управління, враховуючи відмінності у підходах до визначення сутності кожного з цих понять (з виділенням їх основної сутності, критеріїв визначення, підходів до виміру та характеристики показників); 2) визначення значень показників виміру як ефективності, так і результативності для кожної їх системи; 3) поєднання показників ефективності та результативності у єдину систему виміру, що дозволило ввести поняття «комплексна ефективність системи соціально-економічних методів управління підприємством», яка характеризується як абсолютними, так і відносними показниками як всієї системи, так її складових систем (адміністративних, економічних, соціально-психологічних) методів управління, вимірюється агрегованим показником. На підставі аналізу наукових підходів до оцінки параметрів управління адміністративних, економічних та соціально-психологічних методів управління, розроблено класифікацію показників оцінки комплексної ефективності СЕМУП, де для кожної групи методів управління виділено системи та підсистеми їх методів управління з переліком відповідних їм показників оцінки комплексної ефективності.

Узагальнення положень базових та прикладних теорій, а також законів та принципів розвитку методів управління дозволило розробити концептуальні положення їх розвитку і реалізації відповідних управлінських рішень, які наведено на рис. 1. Зазначені положення базуються на обґрунтуванні тези про залежність комплексної ефективності застосування СЕМУП від якості обґрунтування управлінських рішень, оскільки вони є взаємопов'язаними елементами процесу управління, що доведено у відповідній виділеній системі наукових засад.

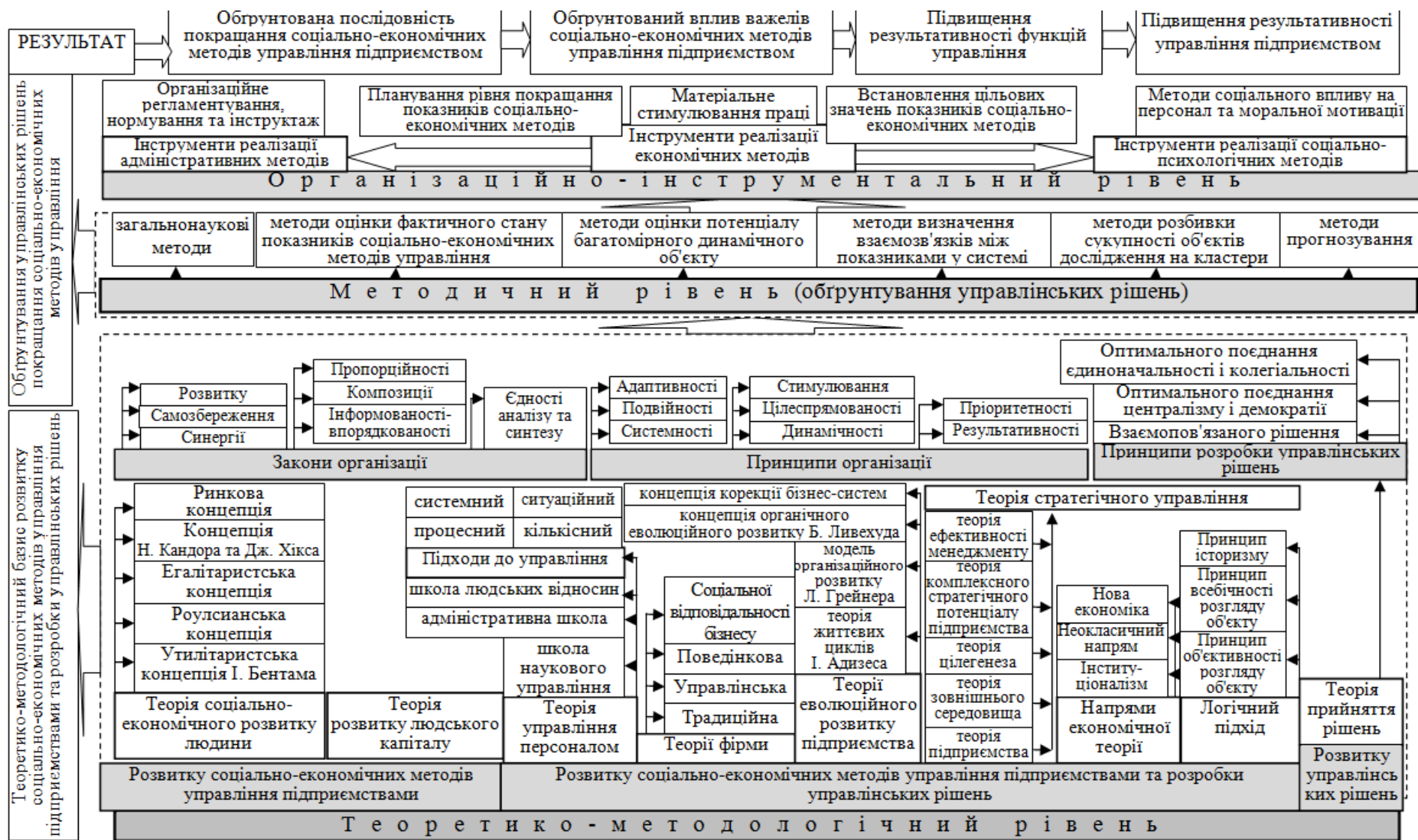
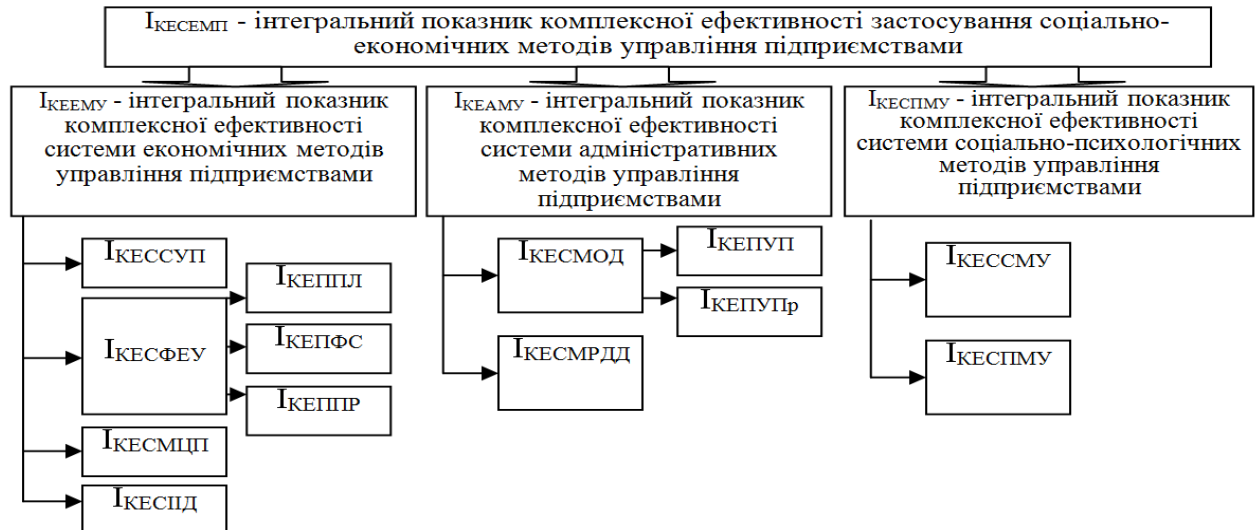

Рис. 1. Концептуальні положення розвитку соціально-економічних методів управління підприємствами і реалізації відповідних управлінських рішень

Розроблені концептуальні положення доводять необхідність застосування методів обґрунтування альтернативних управлінських рішень з метою визначення доцільності запровадження на підприємствах процедури вибору релевантного певній ситуації набору СЕМУП на основі попередньої оцінки показника ефективності їх застосування.

У другому розділі – «Аналіз стану застосування комплексу соціально-економічних методів управління на машинобудівних підприємствах» - розроблено методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами (СЕМУМП), визначено рівень комплексної ефективності їх використання та виділено пріоритетні напрями їх розвитку.

Методичний підхід до обґрунтування вибору СЕМУМП, запропонований в дисертації, базується на поєднанні системного підходу (для побудови структури інтегрального показника комплексної ефективності застосування цих методів), ситуаційного підходу (для урахування завдань управління машинобудівними підприємствами та значущих галузевих характеристик їх діяльності), положень кількісної школи менеджменту (для адаптації методики інтегральної оцінки машинобудівного підприємства як багатовимірного динамічного об'єкту). Спираючись на основні положення системного підходу до управління, розроблено структуру інтегрального показника комплексної ефективності соціально-економічних методів управління (СЕМУ) на машинобудівних підприємствах, яку представлено на рис. 2.

Умовні позначення: 1) для системи адміністративних методів управління: $I_{КЕСМОД}$ – системи методів організаційної дії; $I_{КЕПУП}$ – підсистеми управління персоналом; $I_{КЕПУПР}$ – підсистеми управління підприємством; $I_{КЕСМРДД}$ – системи методів розпорядливої та дисциплінарної дії; 2) для системи економічних методів управління: $I_{КЕССУП}$ – системи стимулювання успішності праці; $I_{КЕСФЕУ}$ – системи фінансово-економічного управління; $I_{КЕППЛ}$ – підсистеми платоспроможності та ліквідності; $I_{КЕПФС}$ – підсистеми фінансової стійкості; $I_{КЕППР}$ – підсистеми прибутковості та рентабельності; $I_{КЕССМЦП}$ – системи інноваційної та інвестиційної діяльності; $I_{КЕСМЦП}$ – системи маркетингової діяльності та цінової політики; 3) $I_{КЕССМУ}$ – системи соціальних методів управління; $I_{КЕСІМУ}$ – системи психологічних методів управління.

Рис. 2. Структура інтегрального показника комплексної ефективності застосування СЕМУМП

Сукупність показників ефективності та результативності, які обумовлюють рівень кожного з зазначених інтегральних показників,

деталізується за змістом у відповідності до потреб конкретного підприємства і з урахуванням галузевої специфіки. Розрахунок інтегрального показника комплексної ефективності застосування економічних методів управління машинобудівними підприємствами проведено за методикою інтегральної оцінки потенціалу багатомірного динамічного об'єкту.

На основі узагальнення положень системного підходу стосовно оцінки комплексної ефективності системи економічних методів управління машинобудівними підприємствами та опису процесу управління, розроблено відповідний методичний підхід, який представлено на рис. 3. Апробація першого та другого етапів запропонованого підходу, за даними машинобудівних підприємств, дозволила:

1) розвинути підхід до вибору напрямів розвитку комплексу СЕМУМП, в межах якого конкретний набір методів пропонується визначати згідно групування пріоритетних напрямів застосування їх комплексу на основі їх ваги у цільовому значенні потенційної функції та специфіки господарської діяльності машинобудівних підприємств, зокрема, спрямованих на розвиток: методів управління стимулювання успішності праці; методів фінансово-економічного управління підприємством;

2) оцінити динаміку рівня інтегрального показника комплексної ефективності системи економічних методів управління (при визначенні рівня якого використано специфічні показники діяльності машинобудівних підприємств), а також рівнів його складових інтегральних показників комплексної ефективності системи стимулювання успішності праці) та системи фінансово-економічного управління.

Рівень інтегральних показників комплексної ефективності застосування економічних методів управління машинобудівними підприємствами за 2007-2015 рр. представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Рівень інтегральних показників комплексної ефективності застосування економічних методів управління машинобудівними підприємствами за 2007-2015 рр., % від цільового значення

Об'єкт дослідження	Роки								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Інтегральний показник комплексної ефективності застосування економічних методів управління, $I_{КЕЕМУ}$									
ПАТ «БМЗ»	85,67	75,69	56,82	67,64	70,62	81,05	69,48	57,83	41,58
ПрАТ «АМЗ «Вістек»	47,85	32,36	30,88	41,76	45,85	36,30	35,93	30,25	30,49
ПАТ «ДМЗ»	22,66	22,00	17,21	19,10	16,62	15,64	17,81	13,86	12,43
ПАТ «СКМЗ»	56,43	43,81	41,84	66,74	74,53	70,63	63,25	49,12	55,39
ПАТ «СМЗ»	8,94	8,08	10,40	9,92	6,18	5,15	9,62	11,24	9,06
1. Інтегральний показник комплексної ефективності системи стимулювання успішності праці, $I_{КЕСВП}$									
ПАТ «БМЗ»	78,23	72,78	50,62	72,55	69,32	85,06	70,18	57,32	46,40
ПрАТ «АМЗ «Вістек»	87,48	85,93	78,30	91,58	83,80	75,13	74,92	61,22	58,68
ПАТ «ДМЗ»	93,5	78,42	63,97	95,8	71,20	63,62	63,15	62,65	17,98
ПАТ «СКМЗ»	81,91	65,80	73,59	94,75	98,3	75,30	71,45	49,38	59,67
ПАТ «СМЗ»	69,99	82,83	52,48	79,53	83,82	69,04	52,09	47,84	53,46
2. Інтегральний показник комплексної ефективності системи фінансово-економічного управління, $I_{КЕФЕУ}$									
ПАТ «БМЗ»	95,20	82,55	71,95	55,09	73,50	70,67	67,36	58,81	29,38
ПрАТ «АМЗ «Вістек»	32,28	11,31	12,24	22,19	30,93	21,04	20,61	18,08	19,42
ПАТ «ДМЗ»	21,42	21,08	16,45	17,72	15,73	14,86	17,07	13,06	12,34
ПАТ «СКМЗ»	39,75	29,42	21,06	48,40	52,66	67,58	57,89	48,95	52,59
ПАТ «СМЗ»	8,18	7,49	9,95	9,14	5,64	4,66	9,17	10,81	8,98

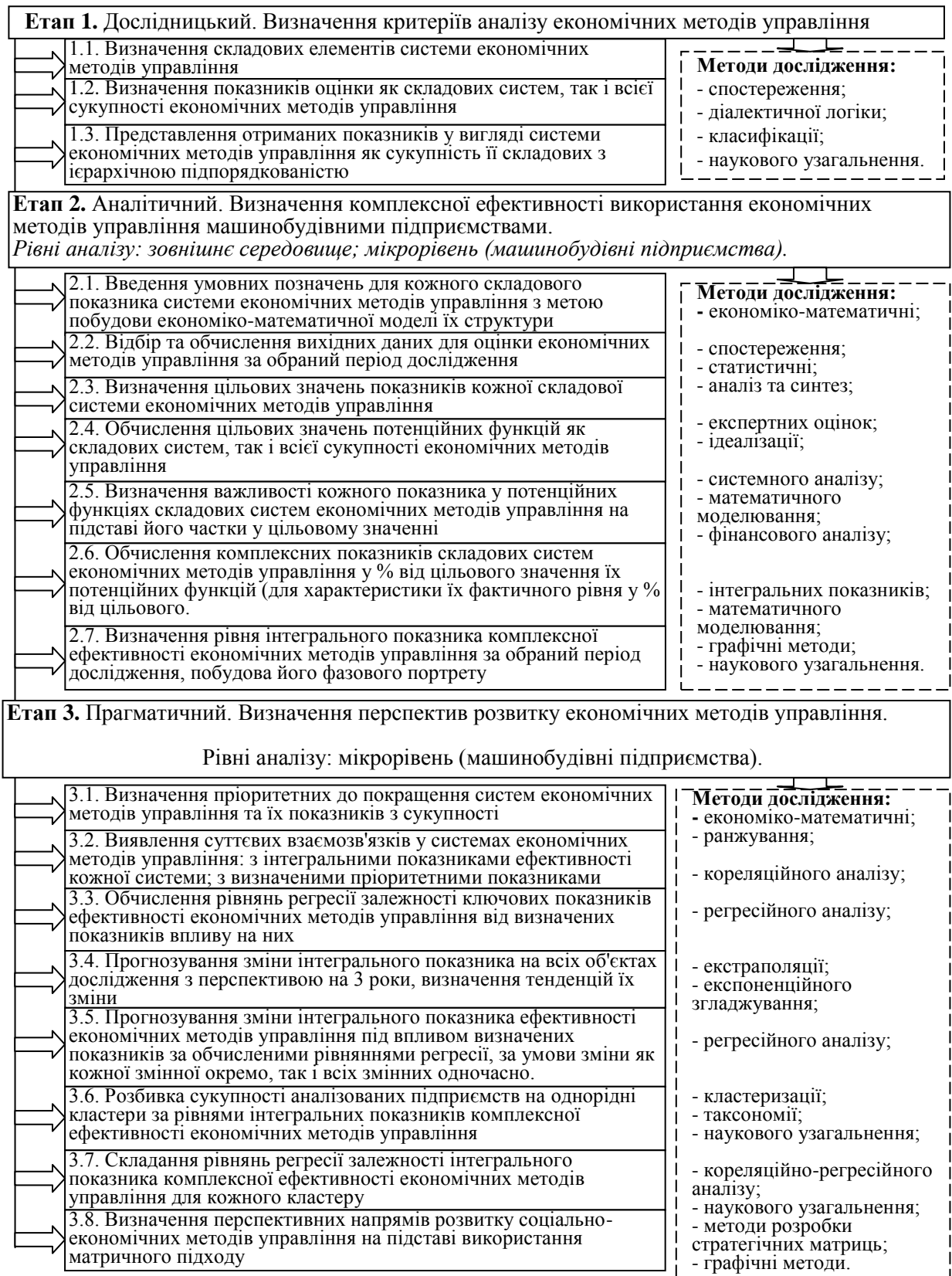

Рис. 3. Методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами

Наведені результати свідчать про існування певного резерву для розвитку економічних методів управління машинобудівними підприємствами, оскільки на всіх об'єктах дослідження рівень інтегрального

показника комплексної ефективності застосування економічних методів управління підприємствами за 2007-2015 рр. не досягає свого цільового значення (100 %). Зниження у динаміці інтегральних показників, починаючи з 2013 року, свідчить про суттєвий вплив кризового стану національної економіки на всі сфери господарської діяльності машинобудівних підприємств. Пріоритетність застосування комплексу СЕМУМП з врахуванням специфіки господарської діяльності кожного машинобудівного підприємства, згруповано за напрямками розвитку: 1) системи стимулювання успішності праці за рахунок збільшення зарплатовіддачі (ПАТ «БМЗ», ПрАТ «АМЗ «Вістек» та ПАТ «СМЗ»), а також темпів росту реальної заробітної плати (ПАТ «ДМЗ», ПАТ «СКМЗ»); системи фінансово-економічного управління за рахунок підвищення фінансової стійкості (ПАТ «БМЗ», ПрАТ «АМЗ «Вістек», ПАТ «СКМЗ» та ПАТ «СМЗ») та платоспроможності - на ПАТ «ДМЗ». Серед показників підсистеми фінансової стійкості до найбільш важливих віднесено: коефіцієнт фінансової стійкості (ПАТ «БМЗ», ПрАТ «АМЗ «Вістек»); коефіцієнт фінансової залежності (ПАТ «ДМЗ», ПАТ «СКМЗ»); коефіцієнт фінансового левериджу – ПАТ «СМЗ». Таким чином, виявлена спрямованість застосування СЕМУМП обумовила необхідність обґрунтування та кількісного виміру результатів зміни показників комплексної ефективності систем стимулювання успішності праці та фінансово-економічного управління під впливом зміни пріоритетних показників у цих системах, що стало підставою визначення необхідного інформаційно-аналітичного забезпечення для прийняття управлінських рішень з розвитку комплексу аналізованих методів управління.

У третьому розділі – **«Рекомендації щодо розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами»** – обґрунтовано комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень з розвитку комплексу методів СЕМУМП; удосконалено методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо вибору СЕМУ, релевантних потребам розвитку конкретного машинобудівного підприємства.

Запропоновано визначати показники розвитку сукупності СЕМУМП на підставі визначених умов підвищення саме комплексної ефективності економічних методів управління, оскільки вони визначають ступень досягнення стратегічних цілей підприємств. На підставі результатів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано систему кількісних індикаторів зміни рівня інтегрального показника комплексної ефективності застосування економічних методів управління на кожному машинобудівному підприємстві за значеннями коефіцієнтів парної та множинної кореляції між інтегральним показником та його складовими показниками. Систематизовано показники підвищення комплексної ефективності застосування економічних методів управління на кожному машинобудівному підприємстві, та розширено інформаційне забезпечення для розробки та обґрунтування

управлінських рішень, які обумовлюють сукупність СЕМУМП, релевантної умовам господарювання конкретного машинобудівного підприємства.

Обґрунтовано доцільність використання методів прогнозування перспективного рівня інтегрального показника комплексної ефективності економічних методів управління на машинобудівних підприємствах за такими етапами: 1) з використанням методу експоненційного згладжування, як найбільш адаптивного до умов зовнішнього середовища, побудовано згладжені криві динаміки інтегрального показника комплексної ефективності економічних методів управління на кожному машинобудівному підприємстві та зроблено прогноз з перспективою на один період; 2) з метою визначення можливості прогнозування на 2017-2019 рр. методами екстраполяції тренду (поліноміальним згладжуванням), було перевірено ряди динаміки на наявність тренду шляхом порівняння дисперсій засобами двох вибіркового *F*-тесту, що дозволило виявити тренд на 3 з 5 досліджених машинобудівних підприємствах; 3) результати прогнозів за поліноміальним згладжуванням свідчать про перспективу зниження інтегральних показників комплексної ефективності економічних методів управління на всіх об'єктах дослідження у 2017-2019 рр, що обумовило необхідність застосування методів кореляційно-регресійного аналізу для визначення оптимального рівня зміни показників-важелів розвитку для підвищення показників-стимулів розвитку до певного рівня (в цілому середній відсоток зміни становить не менше ніж на 50 % від рівня 2015 р. на кожному машинобудівному підприємстві). З метою зручності сприйняття рівнів інтегральних показників комплексної ефективності, введено оцінки їх рівнів: «низький» [1-33%], «середній» [33,1-66%] та «високий» [66,1-100%].

Удосконалено методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо вибору СЕМУ, релевантних потребам розвитку конкретного машинобудівного підприємства, який ґрунтується на методах кластерного аналізу та матричному підході. Результатом його апробації за даними обраних машинобудівних підприємств, стало виділення кластерів з різною пріоритетністю розвитку соціально-економічних методів управління (що підтверджується рівняннями множинної регресії), табл. 2.

Таблиця 2

Результати кореляційно-регресійного аналізу для кластерів машинобудівних підприємств

Кластер	Спрямованість реалізації економічних методів управління	Рівняння регресії
I Кластер: ПАТ «БМЗ»	Система стимулювання успішності праці персоналу	$Y = -1,301 + 0,711X_1 + 0,314X_2$
II Кластер: ПАТ «СМЗ», ПАТ «ДМЗ»	Система фінансово-економічного управління	$Y = -0,642 + 0,014X_1 + 1,029X_2$
III Кластер: ПрАТ «АМЗ «Вістек», ПАТ «СКМЗ»		$Y = -4,054 + 0,381X_1 + 0,670X_2$

Зокрема, ПАТ «БМЗ» відноситься до I кластеру, який характеризуються середнім рівнем $I_{КЕЕМУ}$, з більшою пріоритетністю розвитку системи стимулювання успішності праці персоналу, рівень

комплексної ефективності якої оцінюється як «середній». В той же час, комплексна ефективність фінансово-економічних методів управління знаходиться на середньому рівні, погіршення умов платоспроможності та ліквідності, а також стану прибутковості та рентабельності, з середнім рівнем фінансової стійкості. Для підвищення оцінки інтегрального показника $I_{КЕЕМУ}$ з середнього до високого рівня, необхідно одночасно розвивати методи управління як системою стимулювання успішності праці персоналу, так і фінансово-економічного управління підприємством. Механізм дії важелів розвитку для I кластеру: 1) підвищення темпів росту реальної заробітної плати на 50 % від первинного рівня, підвищує $I_{КЕССУП}$ та $I_{КЕСФЕУ}$ з середнього рівня до високого; 2) одночасне підвищення зарплатовіддачі, продуктивності праці та реальної заробітної плати на 50 % від первинного рівня, дозволить підвищити $I_{КЕССУП}$ з середнього рівня до високого; 3) одночасне підвищення інтегральних показників комплексної ефективності підсистем платоспроможності та ліквідності, фінансової стійкості, а також прибутковості та рентабельності на 80 %, дозволить підвищити $I_{КЕСФЕУ}$ з низького рівня до середнього.

Для формування альтернативного набору управлінських рішень щодо вибору напрямів розвитку соціально-економічних методів управління з врахуванням стану внутрішнього та зовнішнього середовища машинобудівного підприємства, у дисертації розроблено спеціальну матрицю. Розміщення машинобудівних підприємств в площині розробленої матриці у 2010 р., 2013 р. та у 2015 р. представлено на рис. 4. Так, ПАТ «ДМЗ» у 2015 році розташовано у I квадранті, який характеризується низьким рівнем соціального та економічного розвитку. Такі підприємства характеризуються зниженням темпів росту продуктивності праці та зарплатовіддачі, низьким рівнем прибутковості або збитковою діяльністю тощо, зниженням фінансової стійкості, погіршенням платоспроможності та ліквідності.

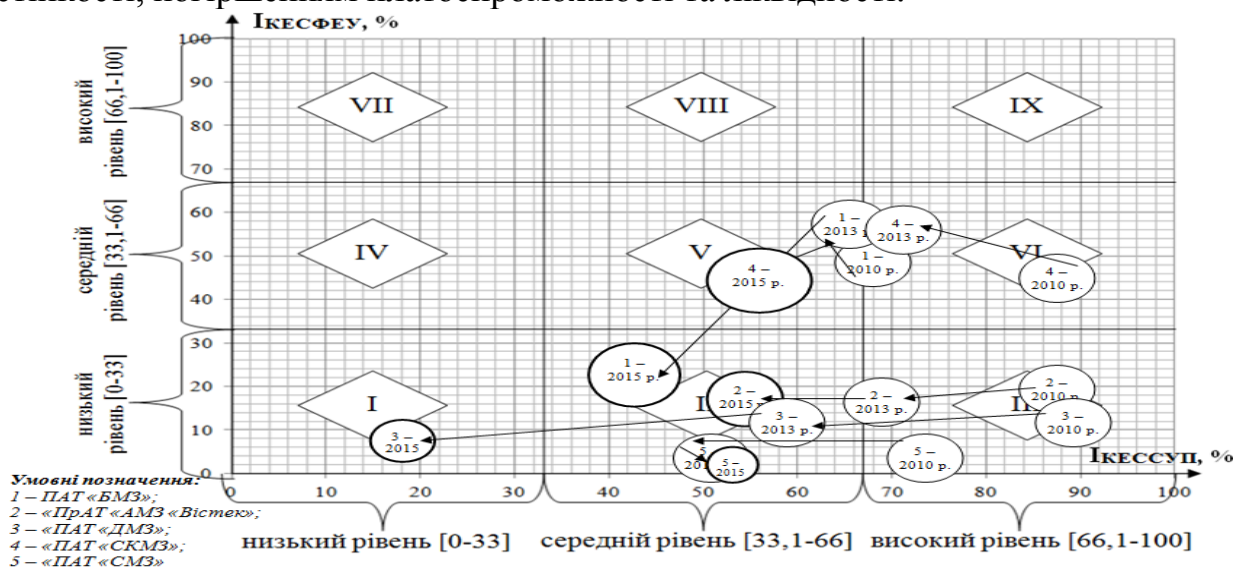

Рис. 4. Розміщення машинобудівних підприємств в площині матриці у 2010 р., 2013 р. та у 2015 р.

Рівень інтегрального показника комплексної ефективності застосування економічних методів управління знаходиться на низькому рівні. Серед сукупності СЕМУ, можуть бути запропоновані наступні: *економічні методи управління*: методи фінансового оздоровлення підприємства з метою виведення його з кризового стану; *адміністративні методи управління*: використання організаційно-стабілізаційних методів дії на об'єкт управління з метою підтримки продуктивності праці, а також використання розпорядливих та дисциплінарних методів дії на об'єкт управління; *соціально-психологічні методи управління*: гуманізація праці, встановлення сприятливих відносин у колективі, корпоративні бесіди.

ВИСНОВКИ

В дисертації вирішено наукове завдання поглиблення теоретичних та методичних положень, науково-практичних рекомендацій щодо розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами задля забезпечення результативності та ефективності управління ними.

1. Досліджено та розвинуто теоретичні засади розуміння та класифікації соціально-економічних методів управління підприємствами на підставі теоретичних та методологічних положень системного підходу до управління підприємством, опрацювання яких дозволило скласти схему групування класифікаційних ознак визначення сутності поняття «методи соціально-економічного управління підприємствами». Визначено морфологічні ознаки поняття «соціально-економічні методи управління підприємством». Згідно розробленої системи класифікації соціально-економічних методів управління підприємством, до ознак їх класифікації віднесено групування методів за спрямованістю та за пріоритетністю реалізації управлінських рішень, а також за функціями соціально-економічного управління.

2. Систематизовано підходи до формування системи показників застосування соціально-економічних методів управління підприємствами, що дозволило на основі визначення змісту понять «ефективність» та «результативність» ввести в науковий обіг поняття «комплексна ефективність застосування соціально-економічних методів управління підприємствами». Обґрунтовано класифікацію показників оцінки комплексної ефективності за ознаками змістовних груп, систем та підсистем методів управління (адміністративних, економічних та соціально-психологічних).

4. Поглиблено концептуальні положення розвитку комплексу соціально-економічних методів управління підприємствами на основі: визначення відповідності між еволюцією наукових уявлень про можливості керуючого впливу на соціально-економічні процеси та удосконаленням видового розмаїття соціально-економічних методів управління підприємством і їх змісту; обґрунтуванні тези про залежність комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління

підприємством від якості обґрунтування управлінських рішень; окреслені процесуальних аспектів визначення власне комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління підприємствами, як основи удосконалення набору таких методів за умов певної управлінської ситуації.

4. Розроблено методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами на основі поєднання системного та ситуаційного підходів, положень кількісної школи менеджменту; це дозволяє кількісно оцінити важливість кожної складової інтегрального показника у потенційній функції застосування комплексу методів соціально-економічного управління і на цій основі – зробити вибір конкретного методу.

5. Визначено рівень комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами (на підставі інтегрального показника комплексної ефективності економічних методів управління, що свідчить про його середній рівень в межах 33-66 % від потенційного значення на всіх аналізованих машинобудівних підприємствах у 2015 році) та виділено пріоритетні напрями їх розвитку (більш пріоритетною до розвитку є система фінансово-економічного управління підприємством шляхом підвищення показників фінансової стійкості та платоспроможності).

6. Обґрунтовано комплекс методичних положень щодо інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень відносно вибору адекватного господарській ситуації методу соціально-економічного управління на основі оцінки щільності взаємозв'язків між складовими інтегрального показника комплексної ефективності застосування соціально-економічних методів управління, підвищення вірогідності прогнозування їх значень (рівнів).

7. Удосконалено методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо застосування певного комплексу соціально-економічних методів управління на підставі використання двох альтернатив: 1) розробка матриці в координатах «рівень результативності застосування соціальної складової економічних методів управління» - «рівень результативності застосування фінансової складової економічних методів управління»; 2) побудова кластерів машинобудівних підприємств за значеннями складових інтегральних показників комплексної ефективності застосування економічних методів управління. Для кожного кластеру та квадранту матриці сформовано власний комплекс СЕМУМП.

8. Практичне використання теоретичних та методичних положень з розвитку соціально-економічного управління підприємствами, підвищує обґрунтованість управлінських рішень щодо вибору певного комплексу соціально-економічних методів управління, релевантного потребам машинобудівного підприємства з врахуванням специфічних галузевих показників діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях та виданнях, що включені до наукометричних баз даних

1. Яковлева Ю. В. Удосконалення методів управління машинобудівними підприємствами / Ю. В. Яковлева // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика»¹, 2015. – № 10. – С. 186-192. – (сер. «Економіка і менеджмент») (0,75 ум.-друк.арк).

2. Яковлева Ю. В. Визначення пріоритетів реалізації системи економічних методів управління на прикладі промисловості України / Ю.В. Яковлева // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки: зб. наук. праць.– Чернівці: БДФЕУ, 2015 – С. 102-106. – Вип. 28. Ч. 4. (0,63 ум.-друк.арк).

3. Ковальов В. М. Методи визначення внутрішніх взаємозв'язків у системі управління підприємством та персоналом / В. М. Ковальов, Ю. В. Яковлева // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць. Економічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. - № 1(21). – С. 246-253 (0,56 ум.-друк.арк). *Особистий внесок: запропоновано науковий підхід до визначення пріоритетності методів управління підприємствами і персоналом (0,28 ум.-друк.арк).*

4. Ковальов В. М. Інтегральна оцінка методів економічного управління підприємствами і персоналом / В. М. Ковальов, Ю. В. Яковлева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: наук. економ. журн. – Бердянськ: БУМІБ, 2012. – № 2(18). – С. 84-88. (0,50 ум.-друк.арк). *Особистий внесок: запропоновано науковий підхід до визначення структури інтегрального показника комплексної ефективності застосування економічних методів управління (0,25 ум.-друк.арк).*

5. Ковальов В. М. Мотиваційний механізм як метод управління машинобудівними підприємствами та персоналом / В. М. Ковальов, Ю. В. Яковлева // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії: збірник наукових праць. – Краматорськ: ДДМА, 2012. - № 2(27). – С. 210-216. (0,50 ум.-друк.арк). *Особистий внесок: запропоновано науковий підхід до визначення взаємозв'язку мотиваційного механізму з системою методів управління в процесі дії на персонал (0,25 ум.-друк.арк)*

6. Яковлева Ю. В. Совершенствование механизма, обеспечивающего эффективность управления предприятиями и персоналом / Ю.В. Яковлева // Економічний простір: зб. наук. праць. - № 50. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2011 - С. 287-295. (0,50 ум.-друк.арк).

7. Яковлева Ю. В. Систематизация классификационных признаков обоснования приоритетности методов управления предприятиями и персоналом / Ю.В. Яковлева // Вісник Донецького університету економіки та

¹ Журнал індексується в міжнародних інформаційних і наукометричних базах: Index Copernicus, Google-Scholar (GS).

права : зб. наук. праць. – Донецьк : ДонУЕП, 2011. - № 1. - С. 105 – 109. (0,50 ум.-друк.арк).

8. Яковлева Ю. В. Системний підхід до вдосконалення методів управління машинобудівними підприємствами / Ю.В. Яковлева // Вісник Хмельницького національного університету: наук. журн. – Хмельницький, 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 48-51.(0,50 ум.-друк.арк).

9. Ковалев В. Н. Экономическая роль и классификация методов управления современными предприятиями и персоналом / В. Н. Ковалев, Ю. В. Романуша // Наукові праці ДонНТУ: зб. наук. праць.– Донецьк, ДонНТУ, 2009. – Вип. 36-2. – С. 70-76. – (сер.: Економічна)(0,50 ум.-друк.арк). *Особистий внесок: запропоновано науковий підхід до визначення класифікаційних ознак методів управління підприємствами та персоналом (0,25 ум.-друк.арк).*

Матеріали наукових конференцій

10. Яковлева Ю. В. Визначення шляхів підвищення ефективності економічних методів управління вітчизняною промисловістю / Ю.В. Яковлева // Студенти та молодь – для майбутнього країни : Матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бахмут, 6-7 жовт. 2016 р.) / Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Української інженерно-педагогічної академії: у 4-х т. – Т. 3. : Економічні науки. – Бахмут : ННПП УПА, 2016. – С. 112-114 (0,13 ум.-друк.арк).

11. Яковлева Ю. В. Визначення шляхів підвищення ефективності економічних методів управління машинобудівними підприємствами / Ю.В. Яковлева // Соціально-економічний розвиток України : загрози та виклики в умовах трансформаційних змін: матер. Міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29-30 квіт. 2016 р.). – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2016. – С. 164-167. (0,31 ум.-друк.арк).

12. Яковлева Ю. В. Пріоритетність реалізації економічних методів з урахуванням їх внутрішніх взаємозв'язків у системі управління на прикладі промисловості України / Ю.В. Яковлева // Прогнозування економічного та соціального розвитку національної економіки : матер. допов. Міжн. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 22 квіт. 2016 р.). – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. – С. 49-52. (0,31 ум.-друк.арк).

13. Яковлева Ю. В. Формування підходу до визначення стратегічних пріоритетів в системі управління підприємством та персоналом / Ю.В. Яковлева // Матер. XLVIII наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (м. Артемівськ, 22 травн. 2015 р.). – Артемівськ : ННПП УПА, 2015. – С. 90-92 (0,13 ум.-друк.арк).

14. Яковлева Ю. В. Визначення пріоритетності методів фінансово-економічного управління підприємствами та персоналом / Ю.В. Яковлева // Матер. XLV наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (28 лют. 2012 р.). – Артемівськ : ННПП УПА. – 2012. – С.42-43. (0,13 ум.-друк.арк).

АНОТАЦІЯ

Яковлєва Ю.В. Розвиток комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2017.

В дисертації вирішено наукове завдання поглиблення теоретичних та методичних положень, науково-практичних рекомендацій щодо розвитку комплексу соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами задля забезпечення результативності та ефективності управління ними. Визначено сутність поняття «соціально-економічні методи управління підприємством» та систематизовано підходи до формування системи показників їх застосування. Введено поняття «комплексна ефективність застосування соціально-економічних методів управління підприємствами» та обґрунтовано класифікацію показників її оцінки, також поглиблено концептуальні положення розвитку їх комплексу. Розроблено методичний підхід до обґрунтування вибору соціально-економічних методів управління машинобудівними підприємствами, з використанням якого визначено рівень комплексної ефективності їх застосування та виділено пріоритетні напрями їх розвитку у відповідності до умов діяльності підприємств. Обґрунтовано комплекс методичних положень щодо прийняття управлінських рішень, які обумовлюють вибір соціально-економічних методів управління, релевантних умовам діяльності конкретного машинобудівного підприємства, що дозволило удосконалити методичний інструментарій прийняття управлінських рішень щодо вибору певних методів з використанням кластерного аналізу та матричного підходу.

Ключові слова: *соціально-економічні методи управління підприємством, розвиток, ефективність, результативність, інтегральний показник, машинобудівні підприємства.*

АННОТАЦИЯ

Яковлева Ю.В. Развитие комплекса социально-экономических методов управления машиностроительными предприятиями. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2017.

Исследованы теоретические и методические положения системного подхода к управлению предприятиями, на основании чего выделены морфологические признаки понятия «социально-экономические методы

управления предприятиями», что позволило в диссертации определять их как совокупность приемов и способов влияния на социальную организацию и социально-экономическое поведение персонала предприятия, и его отдельных членов в процессе выполнения ими функциональных задач, что обеспечивается разработкой и согласованием соответствующих управленческих решений. На основании разработанной системы классификации социально-экономических методов управления предприятием, к признакам их классификации отнесено группировку методов по направленности и приоритетности управленческих решений, а также по функциям социально-экономического управления. На основе систематизации научных подходов к формированию системы показателей эффективности и результативности использования социально-экономических методов управления предприятиями, введено понятие «комплексная эффективность социально-экономических методов управления предприятиями», и предложен интегральный показатель для ее измерения.

Усовершенствованы концептуальные положения развития комплекса социально-экономических методов управления предприятиями на основе: определения соответствия между эволюцией научных представлений о возможности ключевого влияния на социально-экономические процессы и совершенствованием видового разнообразия социально-экономических методов управления и их содержания; обоснование зависимости комплексной эффективности социально-экономических методов управления предприятием от качества обоснования управленческих решений. Обоснована целесообразность применения на практике предлагаемой методики оценки комплексной эффективности социально-экономических методов управления машиностроительными предприятиями в рамках развития системного и ситуационного подходов с использованием предлагаемой в диссертации структуры интегрального показателя комплексной эффективности социально-экономических методов управления. Охарактеризован уровень комплексной эффективности использования экономических методов управления на машиностроительных предприятиях с учетом специфических показателей их деятельности, за 2007-2015 гг. и выделены приоритетные направления развития методов на основе группировки приоритетных показателей в системе стимулирования успешности труда и в системе финансово-экономического управления. Усовершенствован методический инструментарий принятия управленческих решений, позволяющий выбирать социально-экономические методы управления, релевантные условиям деятельности конкретного машиностроительного предприятия на основании результатов применения методов кластерного анализа и матричного подхода.

Ключевые слова: социально-экономические методы управления предприятием, развитие, эффективность, результативность, интегральный показатель, машиностроительные предприятия.

SUMMARY

Yakovlieva Yu. V. Development of complex of socio-economic methods of management by machine-building enterprises. – As a Manuscript.

The thesis for obtaining a degree of Candidate of Economics in the specialty 08.00.04 – Business Economics and Management (by industry groups). – Donbass State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2017.

The scientific task of development of theoretical and methodological provisions, scientific and practical recommendations for the improvement of a complex of socio-economic methods of management of machine-building enterprises in order to ensure their effectiveness and efficiency is solved in the thesis. Essence of concept "social and economic methods of management" is defined and approaches to forming the system of indicators of their effectiveness and efficiency are systematized. A concept "complex efficiency of application of social and economic methods of management" is proposed, classification of indicators that allows estimation of this complex efficiency is grounded. The methodical approach to grounding the choice of certain social and economic methods of management at machine-building enterprises is worked out with use of indicators of their complex efficiency and priorities of managerial tools improvement are showed. The complex methodical support to decision-making which is relevant to the conditions of activity of certain machine-building enterprise is elaborated. Methodical tools of decision making based on cluster and portfolio analysis are proposed on this base.

Keywords: *social and economic methods of management, development, efficiency, effectiveness, integral indicator, machine-building enterprises.*

Підписано до друку 18.09.2017. Формат 60x84/16. Ум.друк.арк 0,9
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам № 817. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003